

OBSERVATION
UDC 614.8.01

IZOBRAZBA STRUČNJAKA ZA SIGURNOST NA RADU

DINKO STARY

Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti,
Zagreb

Primljeno 31. listopada 1995.

Zakonski propisi o zaštiti na radu zahtijevaju od poslodavca 18 aktivnosti. Niz aktivnosti na tom polju proizlazi i iz praktičnih razloga. U Hrvatskoj od 1988. ne postoji visokoškolsko obrazovanje specijaliziranih stručnjaka za to područje (od ukidanja Više tehničke škole za sigurnost na radu) te se posljednje četiri godine stručnjaci osposobljavaju specijalizacijom nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja. Od 1993. to je regulirano i odgovarajućim zakonskim propisima. Specijalizacija obuhvaća upoznavanje zakonskih propisa, vrsta opasnosti i sustavnu razradu metoda rada koje djelatnost zaštite treba provoditi u organizaciji ili poduzeću. Četverogodišnje iskustvo pokazuje da su osposobljena 273 specijalista zaštite na radu, koji su zaposleni u poduzećima i ustanovama gdje takvih stručnjaka nije bilo. Inspekcija rada smatra da zahtjeve posla uspješno svladavaju. U obrazovanju stručnjaka za sigurnost na radu autor predlaže osposobljavanje na dvije razine: specijalizaciju poslije srednje škole za poslove evidencije i kontrole i poslijediplomski studij za poslove konstruktora i kreatora noviteta na polju zaštite.

Ključne riječi:
povijesni pregled obrazovnih institucija, problem
školovanja stručnjaka

Potreba za zaštitom radnika na radu prisutna je otkako postoji ljudski rad, a na našim prostorima zakonski propisi o zaštiti radnika na radu stariji su od stotinu godina (1). Budući da djelovanje na polju zaštite na radu zahtijeva vrlo široki raspon aktivnosti, nužno je da onaj koji se bavi tom problematikom ima i širok

Priopćeno na 1. hrvatskom kongresu medicine rada s međunarodnim sudjelovanjem, Opatija 26.-28. listopada, 1995.

raspon znanja potrebnih za rješavanje problema u vezi sa zaštitom na radu. Još prije Drugog svjetskog rata kod nas su se u okvirima tečajeva Škole narodnog zdravlja i kasnije Škole za civilnu zaštitu u Zagrebu nalazili i sadržaji vezani za zaštitu radnika na radu (2). Međutim, sustavno obrazovanje stručnjaka koji se bave sigurnošću na radu započinje tek nakon Drugoga svjetskog rata. Tada je, naime, zakonodavstvo zaštite na radu počelo ozbiljnije utvrđivati obveze poslodavaca (radnih organizacija) u vezi sa zaštitom, pa je trebalo kvalitetnije osposobiti stručnjake koji će moći ispunjavati te obveze propisane zakonima.

Radničko sveučilište u Zagrebu, osnovano 1953. godine, već je od osnutka imalo jedinicu koja se bavila obrazovanjem o higijensko-tehničkoj zaštiti (3), no sve je više sazrijevala spoznaja da na tom području treba započeti s kvalitetnijim osposobljavanjem ljudi koji će se zaštitom na radu profesionalno baviti.

Godine 1963. započinje radom Viša tehnička škola za sigurnost na radu (dalje: Škola), čiji je osnivač bio Savez sindikata Hrvatske. Škola je djelovala prvo u okviru Radničkog sveučilišta u Zagrebu, a od 1979. godine u okviru Sveučilišta u Zagrebu. Škola je bila dvogodišnja, imala je 25 predmeta, i završavala je diplomskim radom i diplomskim ispitom (4). Oko polovice predmeta bili su opći ili zajednički predmeti, dok je druga polovica bila sastavljena od stručnih predmeta vezanih isključivo za zaštitu na radu na pojedinim područjima djelatnosti (strojevi, električna, građevinarstvo, transport itd.). U prvih pet godina na Školi je diplomiralo i steklo naziv inženjera više od 200 polaznika (5), a zatim se broj polaznika naglo povećao. Tako je do ukidanja Škole 1988. godine ukupno diplomiralo preko 2700 polaznika (broj se odnosi samo na zaštitu na radu, jer je poslije bio osnovan i smjer zaštite od požara, na kojem je diplomiralo još oko 600 polaznika). Godine 1988. Škola je u jednoj od ponovnih reformi školstva ukinuta. Unatoč brojnim prosvjedima sindikata, privrede i drugih Škola se nije uklapala u neke sheme i više je nije bilo. Prilikom ukidanja se doduše govorilo da će se osnovati studij zaštite na radu pri Tehnološkom fakultetu, ali to se nije realiziralo, pa je Hrvatska ostala bez sustavnog obrazovanja stručnjaka koji bi se bavili zaštitom na radu.

U prvo vrijeme bilo je dovoljno inženjera sigurnosti pa se nije osjećao veći manjak novih stručnjaka za poslove zaštite. Postepeno međutim, ondje gdje je inženjer sigurnosti otišao ili su se formirala nova poduzeća, počelo se osjećati da nema ljudi koji bi mogli uspješno obavljati te poslove. Promjene koje su u gospodarstvu nastajale pojavom privatnih poduzeća, privatiziranjem bivših većih poduzeća (i njihovim raspadanjem na veći broj manjih) te uopće društvenim kretanjima nakon 1990. godine u Hrvatskoj, sve su više upućivale na potrebu da se ponovno započne sustavnim obrazovanjem stručnjaka koji će se baviti zaštitom na radu. Novonastala situacija je, naime, najčešće bila takva da su poslovi zaštite povjereni osobi koja prije toga sa zaštitom uopće nije imala nikakve veze, ili su poslovi zaštite postali dodatni zadatak ljudima koji su radili i neke druge poslove u poduzeću ili u organizaciji.

Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti iz Zagreba, kao pravni sljednik bivše Više tehničke škole za sigurnost na radu i zaštitu od požara, odlučio je stoga započeti s obrazovanjem stručnjaka za sigurnost na radu, imajući pri tome u vidu mogućnosti aktualne gospodarske situacije u Hrvatskoj. U jesen 1989. godine

započelo je osposobljavanje organizatora poslova zaštite na radu, tijekom petomjesečnog seminara, u kojem je 120 sati nastave kombinirano sa samoobrazovanjem iz oko tridesetak priručnika, knjiga i uputa. Nastava se održavala tjedan dana svakog mjeseca, a polaznici su zatim samostalno svladavali gradivo udžbenika, sve do posljednjeg ciklusa nastave. U međuvremenu su izrađivali samostalni seminarski rad iz problematike vezane za njihovu radnu organizaciju, a završetak obrazovanja sastojao od obrane seminarskog rada i završnog ispita pred povjerenstvom. Polaznici su morali imati prethodno završenu najmanje srednju školu. Program obrazovanja obuhvaćao je propise (zakonske, pravne i tehničke propise, norme), ljudske čimbenike u zaštiti, područja opasnosti i mjere zaštite (strojevi, kemija, struja, radna okolina, transport itd.), medicinu rada te postupke i načine obavljanja poslova zaštite (analiza opasnosti, osposobljavanje, ispitivanje, evidencije, planiranje i organizacija obavljanja poslova zaštite). Zanimanje za ovakav oblik obrazovanja bilo je vrlo veliko te je u dvije godine (do kraja 1992.) 117 kandidata bilo osposobljeno za poslove organizatora zaštite na radu u poduzeću.

Donošenjem Zakona o srednjem školstvu (6) i Pravilnika o uvjetima i načinu izvođenja i stjecanja srednjoškolskog obrazovanja odraslih (7) omogućeno je da ovaj seminarski obrazovni oblik preraste u verificirano usavršavanje za zanimanje specijalist za zaštitu na radu, što je utvrđeno rješenjem Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske u ožujku 1993. Od tog datuma započinje izvođenje programa usavršavanja za zanimanje specijalist zaštite na radu, kao oblika specijalizacije nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja. Tako se završena specijalizacija upisuje u radnu knjižicu kao stupanj specijalizacije zaštite na radu na osnovi ovog obrazovnog oblika u Zavodu za istraživanje i razvoj sigurnosti u Zagrebu.

Specijalizacija zaštite na radu, zamišljena u prvo vrijeme kao obrazovni oblik koji daje znanja potrebna za posao zaštite u opsegu koji je potreban da bi se na tom polju mogao snaći netko tko se prije nije bavio tom problematikom, pokazala se kao najsretniji obrazovni oblik u praktičnoj primjeni. Zavod za istraživanja i razvoj sigurnosti, naime, već prve godine nakon svršetka tog oblika obrazovanja, uveo je praksu prikupljanja informacija i od završenih polaznika i od organizacija u kojima su polaznici zaposleni, o tome koliko je osposobljavanje bilo korisno i kako se završeni polaznici osposobljavanja snalaze u praksi. Ta se praksa provodi dalje. Pokazalo se da su poslodavci (organizacije) gotovo jednodušni u procjeni da završeni polaznici uspješno obavljaju one zadatke koje pred poslodavca postavlja Zakon o zaštiti na radu Republike Hrvatske (a to je ukupno 18 područja djelovanja). S druge strane, sami bivši polaznici nisu imali bitnih primjedaba na obrazovni program koji su prošli, a na osnovi situacije i problema s kojima su se u praksi susretali. Primjedbe su im se (ondje gdje ih je bilo) odnosile na probleme koji nisu vezani za obrazovni program ili njegovu realizaciju tijekom osposobljavanja, nego na općenitu situaciju zaštite na radu u našoj državi, što naravno s obrazovanjem za djelatnike zaštite nije u neposrednoj svezi.

Praktično djelovanje specijalista za sigurnost na radu omogućeno je znanjima stečenima na specijalizaciji. Poslove koje Zakon o zaštiti na radu nalaže specijalist zaštite može sam obaviti, ili pak točno postaviti zadaću za obavljanje tih poslova nekom od stručnjaka na onom posebnom području gdje to nije moguće. Ovo

potonje odnosi se na rješavanje specijalnih tehnoloških problema u pojedinim gospodarskim granama (kemija, električari itd.), ili na poslove koji zahtijevaju visokospecijalizirane fakultetski obrazovane stručnjake (medicina rada, protueksplozijska zaštita, posude pod pritiskom itd.). Dakle specijalist zaštite na radu samostalno rješava veći dio problematike koja je upravo zaštitarske prirode (analiza opasnosti, osposobljavanje za rad na siguran način, organizacija zaštite, planiranje zaštite, evidencija iz zaštite na radu, nadzor nad zaštitom unutar organizacije i sl.), a za dio problematike koja zahtijeva visokospecijaliziranog stručnjaka može precizno postaviti zadatak takvom stručnjaku te kontrolirati je li postavljeni zadatak prikladno riješen (to se odnosi uglavnom na preglede strojeva, opreme i ljudi te na rješavanje tehnoloških problema koji pridonose boljoj zaštiti na radu).

Najpogodniji oblik osposobljavanja stručnjaka za sigurnost na radu je ovakav:

- specijalizacija poslije srednje škole za poslove organizatora zaštite na radu, pri čemu tako osposobljena osoba obavlja organizacijske i kontrolne poslove zaštite u organizaciji;
- poslijediplomska specijalizacija iz zaštite u pojedinim strukama i na pojedinim fakultetima (za građevinare, strojare, električare, tehnologe, doktore medicine itd.) ondje gdje se to može organizirati.

Prvi oblik specijalizacije (poslije srednje škole) dakle postoji, i u praksi se pokazao djelotvoran. Ovaj drugi oblik uglavnom ne postoji, treba ga organizirati kao poslijediplomski studij ili specijalizaciju, i na tome trebamo svi zajedno poraditi.

LITERATURA

1. *Nadvornik B.* Zaštita na radu kao komponenta socijalne sigurnosti. U: Materijali 1. hrvatskog kongresa zaštite na radu i zaštite od požara. Zagreb: Hrvatsko društvo za promicanje zaštite ljudi u radnoj i životnoj okolini, 1995.
2. Spomenica otvorenja Škole za civilnu zaštitu u Zagrebu. Zagreb 1938.
3. *Velčić V, Marković V, Velčić VI.* Radničko sveučilište u obrazovanju kadrova iz privrede. Zagreb: Radničko sveučilište Moša Pijade, 1964.
4. Organizacija studija i nastavni plan i program u Višoj tehničkoj školi za sigurnost na radu i zaštitu od požara. Zagreb: Viša tehnička škola za sigurnost na radu i zaštitu od požara, 1979.
5. Završeni studenti 1965-1971. Zagreb: Viša tehnička škola za sigurnost na radu, 1971.
6. Zakon o srednjem školstvu. Narodne novine 1992:19.
7. Pravilnik o uvjetima i načinu izvođenja i stjecanja srednjoškolskog obrazovanja odraslih. Narodne Novine 1993:14.

Summary

**TRAINING FOR THE PROFESSION OF OCCUPATIONAL SAFETY
SPECIALIST**

Since 1988, when the Higher Technical School for Occupational Safety ceased to exist, there has been no university education of specialized experts for the field of safety at work in Croatia. In the past four years occupational safety experts have received their specialist training after completion of the secondary education. Since 1993 this practice has been regulated by relevant legal provisions. During specialization they become acquainted with legal provisions, types of occupational hazards and safety measures to be undertaken in the work organization. A four-year experience shows that 273 persons who have graduated as occupational safety specialists are presently employed in work organizations where such experts were lacking before. According to the reports of the occupational safety supervisory office, they are good at their job. The author proposes two levels of training for occupational safety specialists: specialist training following secondary schooling and a postgraduate university course of studies for designers and innovators in the field of safety.

Key terms:

educational institutions – history, problem of specialist training

Requests for reprints:

Dinko Stary
Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti
Ulica grada Vukovara 68
10000 Zagreb